

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 454/2021-56

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara a sudcov Jany Baricovej (sudkyňa spravodajkyňa) a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpeného advokátskou kanceláriou TOMANÍČEK & PARTNERS s. r. o., Sládkovičova 6, Žilina, v mene ktorej koná konateľ a advokát JUDr. Marian Ďurana, PhD., proti uzneseniu Okresného súdu Banská Bystrica č. k. 28 Ek 70/2020 z 21. júla 2021 za účasti zúčastnenej osoby [REDACTED] [REDACTED] konajúcej na území Slovenskej republiky prostredníctvom [REDACTED] [REDACTED] takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu Banská Bystrica č. k. 28 Ek 70/2020 z 21. júla 2021 **boli porušené** základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Uznesenie Okresného súdu Banská Bystrica č. k. 28 Ek 70/2020 z 21. júla 2021 **zrušuje a v e c v r a c i a** Okresnému súdu Banská Bystrica na ďalšie konanie.
3. Okresný súd Banská Bystrica **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **707,05 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou prijatou ústavným súdom na ďalšie konanie uznesením č. k. I. ÚS 454/2021 z 30. novembra 2021 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a práva na účinný opravný prostriedok podľa čl. 13 dohovoru uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť, vec vrátiť súdu na ďalšie konanie a priznať mu primerané finančné zadosťučinenie, ako aj trovy konania.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že okresný súd napadnutým uznesením zamietol sťažnosť sťažovateľa (povinného v exekučnom konaní) namierenú proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka, ktorým bol zamietnutý jeho návrh na zastavenie exekúcie. Podstatou exekučnej veci bolo to, že po právoplatnosti uznesenia, ktorým bolo rozhodnuté o nároku oprávneného na náhradu trov konania oproti sťažovateľovi, avšak ešte pred vydaním uznesenia o výške trov (exekučného titulu), bol na majetok sťažovateľa vyhlásený konkurz. Predmetom skúmania exekučného súdu sa stalo posúdenie, či pohľadávka oprávneného na náhradu vyčíslených trov konania (ne)podlieha oddĺženiu sťažovateľa, a teda či ide o dôvod, pre ktorý je potrebné exekúciu zastaviť.

3. Nastolený problém vyriešil okresný súd konštatovaním, že pohľadávka z titulu náhrady trov konania je procesnej povahy a vzniká až dňom právoplatnosti rozhodnutia, ktorým boli tieto trovy vyčíslené. Keďže vymáhaná pohľadávka vznikla až po kalendárnom mesiaci, v ktorom bol vyhlásený konkurz, okresný súd nezistil žiadne skutočnosti, ktoré by bránili vymáhateľnosti exekučného titulu.

II.

Argumentácia sťažovateľa

4. Sťažovateľ je na rozdiel od okresného súdu presvedčený o tom, že momentom vzniku pohľadávky na náhradu trov konania je (už) právoplatnosť rozhodnutia o nároku na náhradu trov konania a tento nárok je možné prihlásiť do konkurzu aj bez existencie rozhodnutia o výške trov konania. V posudzovanom prípade právoplatnosť rozhodnutia o nároku na náhradu trov konania predchádzala vyhláseniu konkurzu, oprávnený bol povinný svoju pohľadávku uplatniť formou prihlášky vo vyhlásenom konkurze, čo však neurobil. Exekučným titulom vymáhaná pohľadávka vznikla podľa názoru sťažovateľa pred kalendárnym mesiacom, v ktorom bol vyhlásený konkurz, a teda stratila vlastnosť vymáhateľnosti [§ 166e ods. 2 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o konkurze“ alebo aj „ZoKR“)].

5. Ako už bolo načrtnuté, sťažovateľ svoju argumentáciu založil na názore, že pohľadávka na náhradu trov konania vzniká už rozhodnutím sudcu o nároku na ich náhradu. O náhrade trov konania sa hovorí ako o procesnom práve z dôvodu, že sudca ho prizná strane v závislosti od výsledku v spore. Akonáhle sudcovo rozhodnutie nadobudne právoplatnosť, stáva sa tzv. inou právnou skutočnosťou, ktorá konštituuje nárok aj v rovine hmotného práva. Predpokladá to § 489 Občianskeho zákonníka. Nadväzne ozrejmuje, že konštitutívne rozhodnutie vytvára vo všeobecnosti nový stav a deklaratórne skúma to, čo už nastalo. Vyšší súdny úradník v druhej etape nemení priznaný nárok ani rozsah, nemôže ho víťaznej strane odňať, priznať druhej procesnej strane alebo ho moderovať, ale je viazaný sudcovým rozhodnutím. Ide o právo na náhradu, teda nahradenie už vynaložených nákladov na vedenie sporu, pričom súdny úradník preskúma, aké náklady boli vynaložené, a vyčíslil ich. Teória o tom, že náhrada trov konania je procesným právom, vznikla v dobe, keď sudca jediným výrokom konštitutívne založil právo náhrady a deklaratórne vyčíslil preplácané náklady. Disparita medzi kreovaním práva a deklaratórnym vyčíslením nákladov „na oko“ splývala, čo nebol problém, kým boli súčasťou jedného enunciátu podľa predošlej právnej úpravy (Občiansky súdny poriadok, pozn.). Nové procesné kódexy rozdelili rozhodovanie o trovách konania na dve etapy a sudy začali pripisovať konštitutívne účinky uzneseniu o výške trov konania.

6. Sťažovateľ je presvedčený o tom, že okresný súd nesprávne posúdil právnu stránku veci, pričom jeho závery popierajú účel zákona o konkurze, ktorý v ústavnej sťažnosti zdôrazňuje, a bránia jeho zmysluplnému využitiu do tej miery, že dochádza k nerovnému postaveniu medzi dlžníkmi navzájom. Keďže okresný súd sa v napadnutom uznesení nezaoberal okamihom vzniku pohľadávky na náhradu trov konania s ohľadom na dvojfázovosť rozhodovania o trovách konania [§ 262 ods. 1 a 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“)] ani účinkami, ktoré oddĺženie podľa aktuálnej právnej úpravy vyvoláva, v dôsledku čoho nereaguje na zásadné argumenty sťažovateľa, ktoré predložil do exekučného konania, považuje ho sťažovateľ i za nedostatočne odôvodnené, zasahujúce podstatu jeho práv; právo na účinný opravný prostriedok nevynímajúc.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

7. S ohľadom na kľúčovú otázku, ktorou sa stal vznik nároku na náhradu trov konania so zreteľom na účinky oddĺženia fyzickej osoby formou konkurzu, okresný súd riešil v danej veci iba to, či nárok vyplývajúci z exekučného titulu vznikol pred alebo po rozhodujúcom dni. V tejto súvislosti okresný súd poukázal na odôvodnenie napadnutého uznesenia, z ktorého je odpoveď na túto otázku jasná s tým, že nárok na náhradu trov konania je procesným nárokom. Tento názor podporil i odkazom na nález ústavného súdu č. k. IV. ÚS 183/2021 z 9. marca 2021. I právna teória považuje náhradu trov konania za procesný nárok, ktorý vzniká až rozhodnutím o výške náhrady trov. Toto rozhodnutie nemá konštitutívny charakter, v akom ho chápe teória hmotného práva, a teda nezakladá sa ním nijaký hmotno-právny vzťah; pohľady a aplikácie hmotnoprávnej teórie na jeho podstatu a vznik je nutné odmietnuť.

8. V rámci svojho vyjadrenia okresný súd odmietol názor sťažovateľa, že by nárok na trovy konania bol príslušenstvom podľa § 121 ods. 3 Občianskeho zákonníka. Náklady uvedené v tomto ustanovení treba chápať ako tie, ktoré majú základ v hmotnom práve. Na zmenu procesného nároku na hmotnoprávny nárok nie je daný žiaden právne-metodologický základ. Taktiež odmieta záver o tom, že rozhodnutím o priznaní práva na náhradu trov sa právo konštituuje a rozhodnutím o výške sa nárok o trovách konania deklaruje. Procesný nárok sa totiž nedeklaruje, nie je to hmotnoprávny nárok. Preto sú nesprávne hmotnoprávne analógie, ktoré aplikuje sťažovateľ.

9. Okresný súd zotrúva na názore, že nárok vzniká, až keď má všetky esenciálne prvky, t. j. hlavne určenú výšku. Bez tejto kvantifikácie je nárok neuchopiteľný. Právo na náhradu trov konania nie je podľa neho spôsobilým predmetom právnych vzťahov, pretože ho nie je možné započítať, postúpiť pred rozhodnutím o jeho výške so všetkými procesnými aspektmi a robiť s ním iné veci. Sťažovateľ na túto otázku nahliada len z jedného uhla pohľadu, so zreteľom na svoje oddĺženie, a to bez toho, aby sa zamýšľal aj nad tým, že otázka dvojfázovosti rozhodovania o trovách konania mala všeobecnejšie právne a najmä vážne procesné dôsledky.

10. Dvojfázovosť, prípadne aj viacfázovosť rozhodovania o trovách konania nemá na posudzovanie veci žiaden vplyv. Podstatou problému totiž nie je „proces tvorby nároku“, ale nárok ako taký. Nárok vzniká, ak má všetky svoje podstatné prvky a v tomto smere rozhodnutia o práve na náhradu trov a výške trov tvoria jednotu a okamih vzniku nároku je potrebné ustáliť až na rozhodnutie o výške trov konania. Okresný súd nerozumie, v akom zmysle ovplyvňuje účel zákona o oddĺžení fyzickej osoby pohľad na okamih vzniku nároku na trovy konania. Táto otázka je takého všeobecného a teoretického charakteru, že správny záver o nej nemôže byť ovplyvnený ani účelom tohto, ako ani žiadneho iného zákona, to môže iba celková zmena konceptu civilného procesu.

11. Názory sťažovateľa o možnom prihlásení do výšky neurčitej pohľadávky do konkurzu považuje okresný súd za nesprávne jednak preto, že prakticky vznik nároku o trovách by určoval oprávnený, resp. i dohoda oprávneného so správcom konkurznej podstaty. Na dovŕšenie tvorby nároku na súdne trovy, ktorá je zákonom zverená súdnej moci, nie je v konkurznom zákone dané žiadne splnomocnenie, ktorým by túto právomoc dávala iným osobám.

12. Napokon okresný súd vyjadril súhlas s názorom sťažovateľa na to, že Okresný súd Žilina mal konanie o náhrade trov konania v zmysle § 167e ZoKR zastaviť, k čomu nedošlo. Exekučný súd však nie je ďalšou opravnou inštanciou, a teda v exekučnom konaní nemôže naprávať vecné nesprávnosti a „prešľapy“ všeobecných súdov.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby:

13. Zúčastnenou osobou je spoločnosť [REDAKOVANÉ] zapísaná v parížskom Registri obchodu a spoločností pod č. [REDAKOVANÉ] konajúca na území Slovenskej republiky prostredníctvom [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zapísaná v Obchodnom registri Okresného súdu Bratislava I, oddiel: Po, vložka č. [REDAKOVANÉ] ktorá vystupovala v danej exekučnej veci ako oprávnená. Vo svojom vyjadrení sa venovala právnemu rozboru § 166b ods. 1 písm. b) a f) ZoKR, ako aj dvojfázovosti rozhodovania o trovách konania, v rámci ktorej poukázala na názory právnej teórie a judikatúru najvyššieho súdu. Nadväzne podporuje závery okresného súdu vyslovené v tejto veci, keď uvádza, že samotné právo

na plnenie vzniká strane až ukončením celého procesu rozhodovania o trovách konania, teda až po vydaní súdneho rozhodnutia o výške trov konania. Rozhodnutie súdu o nároku na náhradu trov konania, ktoré je súčasťou meritórneho rozhodnutia, neumožňuje prihlásenie takejto pohľadávky v konkurznom konaní. Takáto pohľadávka totiž ešte neexistuje, nedorástla do svojej „dospelej“ podoby. Preto zotrváva na tvrdeniach, ktoré predostrela v rámci vyjadrenia k sťažnosti sťažovateľa, s tým záverom, že predmetná pohľadávka vznikla až po rozhodujúcom dni a vyhlásenie konkurzu jej nemôže odobrať možnosť nárokovať si právo aj iným spôsobom ako prihláškou. Pohľadávka na náhradu trov konania totižto nie je pohľadávkou v zmysle § 166a ods. 1 písm. a) ZoKR, ktorá podlieha uspokojeniu v rámci oddĺženia povinného.

III.3. Replika sťažovateľa:

14. Sťažovateľ vo svojej replike uvádza, že náhrada trov konania je procesné právo, keďže má definičné znaky ako pôvod a súvzťažnosť s konaním, ale pri následkoch nastáva nevyhnutná disparita, a práve tá ho robí nárokom *sui generis*. Keď sudca právoplatne prizná nárok na náhradu trov konania v rozhodnutí, ktorým sa konanie končí, má to dva druhy účinkov. Pokiaľ ide o tie procesné, právoplatným rozhodnutím sudcu sa nárok judikuje v tom zmysle, že sa stáva záväzný pre sporové strany; zároveň *ex offio* začne rozhodovanie o výške trov konania. Pokiaľ ide o hmotnoprávne účinky, sudca priznaním nároku založí nový záväzkovo-právny vzťah, teda finančný dlh medzi úspešnou a porazenou stranou, a to na úrovni hmotného práva. Vďaka hmote záväzok prežíva aj v prípade, keď sporová strana medzičasom príde o procesnú subjektivitu v dôsledku svojho úmrtia alebo zániku. Ak pripustíme názor exekučného súdu a zúčastnenej osoby, že nárok na náhradu trov konania sa vlastne vôbec nekonštituuje v rovine hmoty, potom sa stratou procesnej subjektivity pretrhá procesný vzťah, pretože tento funguje len *inter partes* konania. Spolu so vzťahom zaniknú všetky procesné práva a povinnosti vrátane sporného nároku na náhradu trov konania. *Ad absurdum*, úspešná strana bude mať meritórnym rozhodnutím priznanú istinu, ale príde o celú náhradu trov konania, pretože procesné právo prechod tejto povinnosti v dôsledku smrti alebo zániku nerieši, rieši ju výlučne hmotné právo. Procesné práva a povinnosti, ktoré voči sebe majú žalobca a žalovaný, jestvujú, len dokiaľ existuje medzi nimi samostatný procesný vzťah. Sťažovateľ ďalej dopĺňa, že § 228 CSP nevytvára o samotnom prechode práva, ale o tom, že právny nástupca sa nebude musieť domáhať nového judikovania nároku. Samotná skutočnosť, kto a do akého rozsahu nadobudne povinnosti, je už vecou hmoty. To platí aj pre náhradu trov konania.

15. Sudca svojím výrokom doslova konštituuje nárok konkrétnej osobe, čomu naopak zodpovedá vytvorenie povinnosti pre protistranu a vytvára tiež percentuálny rozsah plnenia. To sú esenciálne predpoklady na životaschopný predmet právnych vzťahov. Na rozdiel od okresného súdu je toho názoru, že sporové strany môžu napríklad pristúpiť k dohode o urovnaní a nemusia vyčkávať na uznesenie vyššieho súdneho úradníka, tiež môžu pohľadávku postúpiť, pretože na platnosť cesie sa vyčíslenie pohľadávky a odmeny ani nevyžaduje. Zároveň platí, že kto je oprávnený, kto je povinný a aký je základný rozsah nároku, sú skutočnosti, ktoré sa nedajú z ničoho vyvodit', až kým sudca nerozhodne. Závisia od výsledku a pomeru úspešnosti. Preto je v týchto otázkach celkom namieste použiť konštituovanie ako tvorbu niečoho nového. Pokiaľ ale ide o postup vyššieho súdneho úradníka, ten už nekreuje novú skutočnosť, ale hodnotí okolnosti, ktoré už nastali, počet úkonov, ich cenu a konštatuje, že výška náhrady má zodpovedať

výške už vynaložených nákladov, ktorú zisťuje. Z povahy veci je to činnosť deklaratórna a v zásade v nej nie je žiaden rozdiel oproti štandardnému výroku na splnenie napríklad zmluvnej povinnosti.

16. Za účinnosti predošlej právnej úpravy, z ktorej vychádza väčšina existujúcej judikatúry, bola náhrada trov konania založená na tom, že jeden výrok obsahoval konštitutívnu časť spolu s deklaratórnym vyčíslením. Vtedy nepredstavovala interpretácia zásadnú prekážku, lenže prijatím dvojfázovosti rozhodovania súdy a autori začali celkom neprávne rozlišovať medzi akousi „tvorbou práva na plnenie“ v jednom okamihu a „vznikom pohľadávky“ v ďalšom momente. Nie je zrejmé, čo však vedie súdy a autorov k tomuto rozlišovaniu, pretože samotné konštatovanie, že ide o procesné právo, na to nestačí, je paradoxné, že všetka stará judikatúra hovorí o vzniku pohľadávky v súvislosti s „priznaním nároku“. Civilný sporový poriadok priradil toto privilégium sudcovi, nie vyššiemu súdnemu úradníkovi. Preto je diskutabilné, čo sa reálne rozumie priznaním nároku. S ohľadom na už rozvedené dôsledky neexistujú logické dôvody, prečo by pojem „pohľadávka“ mala byť interpretovaná inak pri náhrade trov konania než pri ostatných hmotno-právnych nárokoch. Dôsledky sú rovnaké pre obe tieto skupiny.

17. K judikatúre, na ktorú poukázal okresný súd, sťažovateľ uviedol, že rieši iný skutkový stav, a keďže v ňom boli posudzované odlišné skutkové okolnosti, súdy nemali podnet skúmať do detailu dôsledky, na ktoré sťažovateľ poukazuje. Ďalej ozrejmuje, že podmienkou prihlásenia pohľadávky do konkurzu nie je materiálna vykonateľnosť rozhodnutia súdu. Do konkurzu si možno prihlásiť pohľadávky aj bez toho, aby prešli judikáciou v rozsahu, o ktorom píše exekučný súd. Nie je teda potrebné, aby nárok získal vykonateľnosť ako procesnú vlastnosť. Tá má zmysel len pre exekúciu ako priamy a bezprostredný nástroj na vynútenie. V tomto smere postačuje rozhodnutie sudcu, ktoré súčasne konštituuje právo na plnenie (vdďaka hmote pretrvá aj napriek strate procesnej subjektivity) a zároveň judikuje záväznosť a nemennosť pre sporové strany (čo je prvá vlastnosť priznávaná judikovaním nároku).

18. Okresný súd napokon sám uznáva, že Okresný súd Žilina mal zastaviť konanie o trovách s poukazom na imperatív v § 167e ZoKR. Tým však dáva všetkým veriteľom jednoznačne najavo, že si pohľadávku bez takéhoto konania nemôžu ani prihlásiť.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

19. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

20. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdené porušenie práv sťažovateľa napadnutým uznesením okresného súdu, ktorým bol zamietnutý jeho návrh na zastavenie exekúcie napriek tomu, že od vymáhaného nároku je riadne oddĺžený.

21. V zmysle § 166a ods. 1 ZoKR ak tento zákon neustanovuje inak (§ 166b a § 166c), len v konkurze alebo splátkovým kalendárom môžu byť uspokojené tieto pohľadávky:

a) pohľadávka, ktorá vznikla pred kalendárnym mesiacom, v ktorom bol vyhlásený konkurz alebo poskytnutá ochrana pred veriteľmi (ďalej len „rozhodujúci deň“), ...

21.1 V zmysle § 166e ods. 1 ZoKR o oddĺžení rozhodne súd v uznesení o vyhlásení konkurzu alebo v uznesení o určení splátkového kalendára tak, že dlžníka zbavuje všetkých dlhov, ktoré môžu byť uspokojené iba v konkurze alebo splátkovým kalendárom (§ 166a) v rozsahu, v akom nebudú uspokojené v konkurze alebo splátkovým kalendárom. V uznesení súd uvedie znenia zákonných ustanovení, ktoré upravujú, o ktoré dlhy ide. Podľa § 166e ods. 2 ZoKR oddĺžením sa pohľadávky, ktoré môžu byť uspokojené iba v konkurze alebo splátkovým kalendárom (§ 166a), bez ohľadu na to, či boli alebo neboli prihlásené, stávajú voči dlžníkovi nevymáhateľné v rozsahu, v ktorom ho súd zbavil dlhov.

21.2 V zmysle § 167e ods. 1 ZoKR ak bol vyhlásený konkurz, súd bez zbytočného odkladu zastaví konanie, v ktorom sa uplatňuje pohľadávka, ktorá môže byť uspokojená iba v konkurze (§ 166a) alebo sa považuje za nevymáhateľnú (§ 166b).

22.3 Podľa § 167l ods. 5 zákona o konkurze prihlásenú pohľadávku je oprávnený poprieť len iný prihlásený veriteľ. Ustanovenia § 32 ods. 3, 5 až 7, 9, 11, 13 až 16 a 18 sa použijú primerane.

22.4 Podľa § 61k ods. 1 písm. d) Exekučného poriadku súd exekúciu zastaví v celom rozsahu alebo v časti, ak sú tu iné skutočnosti, ktoré bránia vymáhateľnosti exekučného titulu.

22. Podľa sťažovateľa okresný súd zasiahol do jeho práv z dôvodu, že sa v napadnutom uznesení nezaoberal okamihom vzniku pohľadávky na náhradu trov konania s ohľadom na dvojfázovosť rozhodovania o trovách konania a ani účinkami oddĺženia. Za sporné považuje ustálenie momentu vzniku pohľadávky na náhradu trov konania (rozhodnutie o nároku *versus* rozhodnutie o výške) a s tým súvisiacu otázku, či táto pohľadávka podlieha konkurznému konaniu. Ústavný súd preskúmal, či záver okresného súdu týkajúci sa momentu vzniku práva na náhradu trov konania v kontexte oddĺženia je ústavne udržateľný a spĺňa požiadavky na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia, či nie je arbitrárny alebo v zjavnom rozpore s obsahom relevantných právnych noriem aplikovaných v danom prípade (porov. IV. ÚS 77/02, IV. ÚS 299/04, II. ÚS 78/05, IV. ÚS 366/2020).

23. Z prejednávanej veci vyplýva, že právo na náhradu trov konania vzniklo zúčastnenej osobe 24. novembra 2017, t. j. dňom právoplatnosti uznesenia Okresného súdu Žilina č. k. 6 C 78/2015 z 8. novembra 2017, ktorým sa konanie zastavilo a rozhodlo sa aj o nároku náhradu trov konania. Následne vyšší súdny úradník rozhodol o konkrétnej výške náhrady trov konania (883,69 eur) a 29. marca 2018 vydal uznesenie, ktoré nadobudlo právoplatnosť 21. apríla 2018. Uznesenie o vyhlásení konkurzu na majetok sťažovateľa bolo zverejnené v Obchodnom vestníku č. 34/2018 16. februára 2018 a v súlade s § 199 ods. 9 ZoKR nastali právne účinky vyhlásenia konkurzu v nasledujúci deň po jeho zverejnení. Týmto rozhodnutím súd zbavil sťažovateľa všetkých dlhov a vyzval veriteľov na uplatnenie pohľadávok v konkurze formou prihlášky.

24. V súvislosti s argumentáciou zúčastnenej osoby je potrebné najskôr ozrejmiť, že v konaní nebolo sporné, že jej pohľadávka nie je pohľadávkou vylúčenou z uspokojenia, resp. nevymáhateľnou pohľadávkou v zmysle § 166b ods. 1 písm. b) zákona o konkurze. Nešlo o príslušenstvo pohľadávky v zmysle § 121 ods. 3 Občianskeho zákonníka, pretože

zúčastnená osoba bola stranou v spore a priznanie práva na náhradu trov konania bolo vyústením jej procesného úspechu v ňom. V posudzovanom prípade bolo a je relevantné ustanovenie § 166a ods. 1 a 2 ZoKR v spojení s § 166e ods. 2 ZoKR, ktorými sťažovateľ argumentoval vo svojom návrhu na zastavenie exekúcie.

25. Otázkou majúcou rozhodujúci vplyv na rozhodnutie okresného súdu o zamietnutí návrhu sťažovateľa na zastavenie exekúcie bolo ustálenie momentu vzniku pohľadávky na náhradu trov konania, pričom okresný súd tento moment stotožnil s nadobudnutím právoplatnosti uznesenia vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania. Argumentoval nielen tým, že až týmto rozhodnutím je nárok daný vo všetkých svojich esenciálnych aspektoch, ale aj citáciou časti odôvodnenia nálezu ústavného súdu č. k. IV. ÚS 183/2020 z 9. marca 2021, pričom dôvody predostreté sťažovateľom považoval za irelevantné (bod 26 napadnutého uznesenia). Naproti tomu sťažovateľ moment vzniku pohľadávky odvádza od rozhodnutia okresného súdu o zastavení konania, v rámci ktorého bolo rozhodnuté aj o nároku na náhradu trov konania. Tvrdí, že pohľadávka, ktorej vymoženiu sa zúčastnená osoba domáha, mala byť prihlásená do konkurzu, pričom oddlžením sa táto pohľadávka považuje za nevymáhateľnú v rozsahu, v ktorom bol úpadca zbavený dlhov súdom, bez ohľadu na to, či si veriteľ prihlásil túto pohľadávku do konkurzu.

26. Názor na riešenie predostretej kľúčovej námietky nepriamo načrtol ústavný súd prvýkrát už v spomínanom náleze č. k. IV. ÚS 183/2020 z 9. marca 2021, keď v rámci *obiter dictum* vyslovil: „Predmetom úvah môže byť, či v posudzovanom prípade, resp. v obdobných prípadoch mohol žalobca popri pohľadávke samotnej (istine) prihlásiť v konkurznom konaní samostatne aj pohľadávku na trovy konania, keďže jeho trovy v tomto prípade tvoril len zaplatený súdny poplatok, a preto nemohol vzniknúť relevantný právny spor o výške pohľadávky na náhradu trov. Ak by aj veriteľ uplatnil tento nárok vo vyššej alebo spornej sume, mohla by byť výška určená v incidenčnom spore. Takáto situácia by mohla nastať iba vtedy, ak by veriteľ už disponoval právoplatným rozhodnutím podľa § 262 ods. 1 CSP, pretože iba tak získava nárok na náhradu trov konania povahu samostatnej pohľadávky, ktorej výška však nie je určená, čo však v prejednávanej veci splnené nebolo.“ Ústavný súd tu naznačil možnosť prihlásiť do konkurzu pohľadávku na náhradu trov konania bez toho, aby bolo rozhodnuté o jej výške, pričom následne by bolo o jej výške rozhodované v incidenčnom spore. Na margo námietok okresného súdu je potrebné v tejto súvislosti uviesť, že v konaní o oddlžení patrí popieracie právo iba inému prihlásenému veriteľovi, nie správcovi, a k zisteniu popretej pohľadávky postačuje uznanie popierajúceho veriteľa, súhlas správcu sa nevyžaduje (porov. § 167l ods. 5 a 6 ZoKR).

27. V náleze č. k. IV. ÚS 186/2021-27 z 13. júla 2021 už ústavný súd v okolnostiach posudzovanej veci podal priamu odpoveď na nastolený právny problém, keď skonštatoval, že právo na náhradu trov sporového konania je konštituované rozhodnutím v merite veci. Nasledujúcim uznesením vyššieho súdneho úradníka o určení výšky náhrady trov konania sa totiž nevytvára nové právo na peňažné plnenie, ale ustanovuje, ktoré z vynaložených trov považuje okresný súd za účelne vynaložené v spore, a teda v akej výške je protistrana povinná refundovať trovy, ktoré už predtým vznikli (k tomu bližšie bod 29 nálezu sp. zn. IV. ÚS 186/2021).

28. Uvedené závery sú relevantné i v tejto veci, keďže adekvátne reagujú na argumentáciu okresného súdu i zúčastnenej osoby. Ústavný súd uznáva, že existencia uznesenia o výške trov konania je esenciálna z hľadiska možnosti jeho núteného výkonu v exekučnom konaní, kde slúži ako exekučný titul, tak ako na to poukazoval i okresný súd. Avšak na tento aspekt nemožno nahliadať izolovane, ak do hry vstupuje konkurzné konanie. Zákon o konkurze je rovnocenným predpisom k Civilnému sporovému poriadku, a preto v prípadoch, keď právny subjekt podlieha konkurznému, reštrukturalizačnému či oddlžovaciemu režimu, je potrebné vziať do úvahy účel a špecifiká týchto konaní. Komentáre k zákonným predpisom, na ktoré poukazuje okresný súd, nemôžu pamätať na všetky tieto súvislosti a situácie, ktoré so sebou prináša aplikačná prax.

29. Účelom konkurzného konania je konsolidácia dlhov úpadcu vzniknutých do určitého časového momentu, a to v zásade bez splnenia podmienky, aby pohľadávky vzniknuté pred rozhodujúcim dňom boli judikované, čo sa týka ich výšky. Prihliadnuc na tento významný aspekt, je možné akceptovať názor, že nárok na náhradu trov konania konštituovaný meritórnym súdnym rozhodnutím (čo sa týka základu) je možné prihlásiť do konkurzu aj bez existencie rozhodnutia o výške trov konania. To platí v prípade, ak nárok na náhradu trov konania vznikol pred tzv. rozhodujúcim dňom, čo znamená, že rozhodnutie súdu o nároku na náhradu trov konania nadobudlo právoplatnosť pred kalendárnym mesiacom, v ktorom bol vyhlásený konkurz alebo poskytnutá ochrana pred veriteľmi (IV. ÚS 186/2021), čo bol aj prípad sťažovateľa.

30. Podľa názoru ústavného súdu zúčastnenej osobe nič nebránilo, aby si svoju pohľadávku na náhradu trov konania uplatnila vo vyhlásenom konkurze. Samotná existencia pohľadávky na náhradu trov bola založená súdnym rozhodnutím z 8. novembra 2017, ktoré nadobudlo právoplatnosť 24. novembra 2017, v tento deň musela byť zúčastnenej osobe nepochybne známa aj výška trov, ktoré jej v spore vznikli. Okresný súd rozhodol o výške trov rozhodnutím z 29. marca 2018. Účinky vyhlásenia konkurzu na majetok sťažovateľa ako povinného nastali 17. februára 2018. Nárok na náhradu trov bol zúčastnenej osobe priznaný pred rozhodujúcim dňom, pričom oddlženie odoberá možnosť nárokovať si právo iným spôsobom než prihláškou do konkurzu.

31. V okolnostiach danej veci je podstatné i to, že tak sťažovateľ, ako aj porušovateľ sa zhodujú v tom, že konanie o výške náhrady trov malo byť zastavené (§ 167e ZoKR), k čomu ale nedošlo. Spomínané zákonné znenie [Ak bol vyhlásený konkurz, súd bez zbytočného odkladu zastaví konanie, v ktorom sa uplatňuje pohľadávka, ktorá môže byť uspokojená iba v konkurze (§ 166a) alebo sa považuje za nevymáhateľnú (§ 166b)] podporuje logickosť i správnosť záveru, že (už) rozhodnutie o nároku na náhradu trov konania je pohľadávkou, ktorá môže byť uspokojená iba v konkurze. V opačnom prípade by veritelia nemali žiadnu možnosť prihlásenia si pohľadávky do konkurzu, keďže v prípade zastavenia konania by nebolo o výške trov konania rozhodnuté.

32. V tejto súvislosti poukazuje ústavný súd na význam a účel oddlžovacieho konania: «Účelom oddlžovacieho konania je „zbaviť“ dlžníka týchto „starých“ záväzkov. „Nové“ záväzky, ktoré vzniknú v mesiaci, v ktorom súd vyhlásil konkurz alebo rozhodol o poskytnutí ochrany pred veriteľmi, a po tomto termíne, oddlženiu nepodliehajú a veriteľ si ich môže vymáhať.» (Ďurica, M. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. 3. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2019. s. 1115.). Bez významu nie je ani argumentácia sťažovateľa predostretá v sťažnosti proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka, v rámci ktorej porovnával účel dvojfázovosti právnej úpravy Civilného

sporového poriadku (odbrevenie zákonného sudcu pri rozhodovaní o výške trov) s účelom konkurzného konania (nový ekonomický začiatok dlžníka), pričom túto komparáciu vyhodnotil v prospech konkurzu, ktorého „vyšší účel“ zákonodarca sleduje tak intenzívne, že vylúčil súkromno-právne a verejno-právne sankcie (§166b ods. 1 ZoKR), ktoré sú často uplatňované alebo ukladané po rozhodnom dni, hoci skutočnosť, ktorá ich zakladá (porušenie povinnosti), vznikla pred rozhodným dňom. Načrtnuté opatrenia vedú k tomu, aby bol skutočne vytvorený nový začiatok pre dlžníka.

33. Je preto potrebné zohľadniť časové hľadisko vzniku pohľadávok, ktoré sa prihlasujú do konkurzu, a následnú mieru ich uspokojenia, ktorá by mala byť rovnaká. Zohľadňujúc vzájomné vzťahy veriteľov, ktorých pohľadávky vznikli pred vyhlásením konkurzu, ale ich výška nebola určená súdnym rozhodnutím, by nebolo udržateľné, ak by pohľadávka na náhradu trov konania mala výhodnejšie postavenie ako iné pohľadávky majúce základ v hmotnom práve, a to len z dôvodu, že zákonodarca rozdelil rozhodovanie o náhrade trov konania na dve fázy.

34. To, že si veriteľ, ktorý má súdom priznaný „len“ nárok na náhradu trov, ktorých výška nie je určená, prihlási pohľadávku na náhradu trov do konkurzu, zodpovedá aj všeobecnému princípu „*vigilantibus iura scripta sunt*“ a je prejavom primeranej zodpovednosti a starostlivosti veriteľa, ktorú od neho možno očakávať a odôvodnene požadovať.

35. Z uvedených dôvodov treba prisvedčiť názoru sťažovateľa, že pohľadávka zúčastnenej osoby mala byť uplatnená v konkurze, pretože vznikla pred tzv. rozhodujúcim dňom, čo spôsobilo, že rozhodnutím o oddlžení sa táto pohľadávka stala nevymáhateľnou v zmysle § 166e ods. 2 ZoKR. Pokiaľ samotný základ práva prichádza o uplatniteľnosť, neskoršie vydanie uznesenia o výške trov konania na uvedenom nič nemení, pretože strata nároku sa dotýka celého práva bez ohľadu na výšku. Názor vyplývajúci z napadnutého uznesenia, že pohľadávka na trovy konania vzniká až rozhodnutím vyššieho súdneho úradníka o ich výške, okresný súd síce zdôvodnil, avšak dôvody jeho rozhodnutia nazerajú na daný problém izolovane, iba cez teóriu procesného práva, bez zohľadnenia významu, účelu a účinkov oddlžovacieho konania. V dôsledku toho je možné vyhodnotiť námietku sťažovateľa o nedostatočnosti odôvodnenia napadnutého rozhodnutia a nesprávnej aplikácii (priliehavejšie danej veci interpretácii aplikovanej) právnej úpravy za opodstatnenú, čo vedie ústavný súd k nevyhnutnému záveru, že napadnuté uznesenie predstavuje zásah do práva sťažovateľa na súdnu ochranu a práva na spravodlivý súdny proces (výrok 1).

36. Citácia z nevyhovujúceho nálezu ústavného súdu, ktorú okresný súd použil na odôvodnenie svojho názoru, bola (z väčšej časti) citáciou odôvodnenia rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. k. 5 Cdo 109/2018 z 28. marca 2019, ktorým argumentovala sťažovateľka v uvedenej veci vo svoj prospech. Faktom je, že okolnosti prípadu riešeného v spomínanom náleze boli odlišné, pričom právoplatnosť rozsudku, ktorého výrokom bol priznaný nárok na náhradu trov konania úspešnej procesnej strane, nastala až po zrušení konkurzu, resp. oddlžení, a že táto strana si pohľadávku na náhradu trov v konkurze uplatniť nemohla, lebo v danom čase neexistoval ani len súdom priznaný nárok na náhradu trov konania. Relevantnejšou časťou rozhodnutia pre posudzovanú vec však bola s ohľadom na jej okolnosti práve časť, ktorú ústavný súd citoval v bode 26 tohto nálezu, hoci ide o *obiter dictum* (bod 22 nálezu sp. zn. IV. ÚS 183/2020).

37. V súvislosti s namietaným porušením čl. 13 dohovoru ústavný súd poukazuje na svoju doterajšiu judikatúru, podľa ktorej z tohto článku vyplýva pre fyzické osoby a právnické osoby procesné právo akcesorickej povahy mať účinné právne prostriedky nápravy pred národným orgánom v prípade porušenia ostatných ľudských práv chránených dohovorom (III. ÚS 38/05, II. ÚS 99/2011).

38. Ústavný súd predstavuje v Slovenskej republike posledný inštitucionálny mechanizmus ochrany základných práv a slobôd a ľudských práv a základných slobôd, ktorý nastupuje v prípade zlyhania všetkých ostatných do úvahy prichádzajúcich orgánov verejnej moci. Sťažovateľ mal k dispozícii účinný prostriedok nápravy, ktorý aj využil podaním ústavnej sťažnosti, a tak bola jeho právam poskytnutá ochrana zo strany ústavného súdu (III. ÚS 759/2017, bod 38). Ústavný súd teda konštatuje, že v predmetnej veci nezistil súvislosť medzi namietaným porušením čl. 13 dohovoru a napadnutým rozhodnutím okresného súdu, keďže týmto nálezhom došlo k jeho zrušeniu, preto návrhu v tejto časti nevyhovet (výrok 4).

39. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľa na zrušenie napadnutého rozhodnutia a vrátenie veci okresnému súdu dospet k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovet (výrok 2). Okresný súd je v ďalšom konaní vo veci podľa § 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

V.

Primerané finančné zadost'učinenie

40. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadost'učinenie.

41. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti požiadat o priznanie primeraného finančného zadost'učinenia vo výške 5 000 eur z dôvodu, že dlhodobo musí znášať exekúciu a s tým spojené obmedzenia, hoci je od vymáhaného nároku riadne oddlžený. Podľa názoru ústavného súdu vyslovením porušenia práv sťažovateľa v spojení so zrušením napadnutého uznesenia okresného súdu a vrátením veci na ďalšie konanie bola ujma, ktorá sťažovateľovi vznikla, dostatočne kompenzovaná. Preto ústavný súd ústavnej sťažnosti sťažovateľa v tejto časti nevyhovet (výrok 4).

VI.

Trovy konania

42. Ústavný súd priznal sťažovateľovi nárok na náhradu trov konania (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) v celkovej sume 707,05 eur (výrok 3). Pri výpočte trov právneho zastúpenia vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 11 ods. 3, § 16 ods. 3, § 18 ods. 3 vyhlášky). Základná sadzba odmeny za dva úkony právnej služby uskutočnené v roku 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu) je 181,17 eur a hodnota režijného paušálu je vo výške 10,87 eur. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania i za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 (replika sťažovateľa), pričom základná sadzba odmeny za tento úkon právnej služby je 193,50 eur a hodnota

režijného paušálu je vo výške 11,63 eur. K tomu bola pripočítaná daň z pridanej hodnoty, ktorej platcom je právny zástupca sťažovateľa.

43. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 3. marca 2022

Miloš Maďar
predseda senátu